

Основні аспекти формування орнітофауни полезахисних лісосмуг в осінньо-зимовий період на території Харківської області

В. Пісоцька

lerapisocka@ukr.net

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

В умовах системного антропогенного впливу на природу штучні біоценози, зокрема полезахисні лісосмуги, є важливим елементом біосфери. Для всіх періодів життєдіяльності птахів вагоме значення мають міграція, зимівля та кочівля. Сезонний розподіл птахів проаналізовано на Поліссі та Лісостепових ділянках Лівобережної України (Давиденко, 2010; Кузьменко, 2018), на півдні Запорізької (Кошелев, Матрухан, 2010) та Миколаївської (Петрович, 2014) обл., у районах Криму (Клестов, Цвєлих, 1999), на території Харківської обл. (Пісоцька, 2018). Більшість робіт стосуються обліку видів, які зимують, часто водоплавних чи навколоводних (Грищенко та інші, 2013; Гаврилюк, Грищенко, 2001; Давиденко, 2010). Дослідження сезонної динаміки видового складу та чисельності птахів є актуальним та доцільним. Мета досліджень — аналіз видового складу та чисельності птахів полезахисних лісосмуг в осінньо-зимовий період.

Дослідження орнітофауни штучних полезахисних лісосмуг проводили в осінньо-зимовий період впродовж 2016–2020 рр. на території Куп'янського, Дворічанського, Борівського та Шевченківського р-нів Харківської обл. Для аналізу сезонної динаміки орнітофауни виділені літній, осінній, зимовий і весняний періоди: осінній період триває з 1 серпня по 31 жовтня, зимовий — з 1 листопада по 1 березня. Маршрутні обліки птахів здійснювали як за голосом, так і за візуальною появою окремих особин у певний період (Равкин, Челинцев, 1990). Щільність населення птахів виражали числом особин на одиницю площі. Порівняння сезонної динаміки чисельності птахів оцінювали числом особин на одиницю площі. Загальна протяжність маршруту становила близько 30 км. Щорічно проводили 2–4 обліки у кожному сезоні.

Видовий склад птахів в осінній період представлений 16 видами. Домінує *Picapica* L., *Parusmajor* L., *Corvuscornix* L. До осіннього періоду чисельність птахів неухильно зменшується і до середини періоду становить 30,5 особин/10 га (2016 р.), у наступні роки чисельність збільшується і у цей період становить 31,0 особин/10 га (2017 р.). Чисельність птахів у 2018 р. становить 31,8 особин/10 га. Чисельність птахів у 2019 р. дещо знизилася і становила 29,0 особин/10га. Натомість у 2020 р. чисельність особин збільшилась порівняно з попередніми роками і становила 32 особини/10 га, що зумовлено збільшенням чисельності *Corvuscornix* L. Видовий склад птахів у зимовий період представлений 20 видами. Домінує *Parusmajor* L., *Bombycillagarrulus* L., *Dendrocoposmajor* L. У зимовий період чисельність населення птахів, порівняно з осіннім періодом, дещо підвищується і становить 41,5 особин/10 га (2016 р.). У 2017 р. цей показник становив 39,5 особин/10 га, у 2018 р. дещо збільшився — 42,5 особин/10 га, у 2019 р. становив 43 особин/10 га. Дослідження у 2020 р. щойно розпочались і триватимуть до кінця періоду.

Отже, в осінній період показник чисельності птахів нижчий порівняно з зимовим, що зумовлено масовим відльотом птахів на південь. У зимовий період чисельність збільшується за рахунок птахів, які зимують, та осіло-кочових видів. Взимку у зв'язку з погіршенням кормових умов на відкритих біотопах чисельність птахів у полезахисних лісосмугах підвищується, що підтверджує значну роль полезахисних лісосмуг у життєдіяльності птахів у різні сезони року.